

Igra brojki: Rešavanje pitanja nestalih 20 godina kasnije

Jun
2022

1.

Zajednica srpskih opština
u limbu neispunjenih
dogovora

2.

Igra brojki: Rešavanje
pitanja nestalih 20 godina
kasnije

3.

Nova jabuka razdora: SPC
u dijalogu o normalizaciji

4.

Snabdevanje električnom
energijom na severu
Kosova

5.

Privatizacija na Kosovu iz
ugla srpske zajednice

6.

Sloboda kretanja: Epizoda
stiker

Naziv istraživanja: Igra brojki: Rešavanje pitanja nestalih 20 godina kasnije

Izdavač: Kosovska fondacija za otvoreno društvo – KFOS

Za izdavača: Nova društvena inicijativa

Autorka: Milica Radovanović

Originalan jezik na kojem je rađena analiza je srpski jezik.

Lektura: Milica Andrić Rakić

Dizajn: tedel

Štampa (tiraž): 100

Ova publikacija nastala je u okviru projekta OPEN koji sprovode Kosovska fondacija za otvoreno društvo (KFOS) u saradnji sa organizacijama Nova društvena inicijativa. Stavovi izraženi u ovoj publikaciji pripadaju isključivo autorima istraživanjima i ne predstavljaju nužno stavove KFOS.

Godina izdavanja: Jun 2022

SADRŽAJ

O inicijativi Open 7

01.

UVOD 8

02.

STATISTIČKI PODACI 9

03.

PREPREKE U
REŠAVANJU
PITANJA NESTALIH
LICA NA KOSOVU 12

04.

POGREŠNE
IDENTIFIKACIJE, NN
TELA U PRIŠTINSKOJ
MRTVAČNICI I
REFERENTNI UZORCI
BEZ PODUDARANJA
MKNL 17

05.

NEEFIKASNE
ISTRAGE I KRIVIČNO
GONJENJE ZA
PRISILNE NESTANKE
NA KOSOVU 20

06.

(NE)POSTOJEĆE
ARHIVE 24

07.

MANJKAVOSTI I
DISKRIMINATORNE
ODREDBE U
KOVOSKOM
PRAVNOM OKVIRU
ZA REŠAVANJE
PITANJA NESTALIH
LICA 27

08.

ISKUSTVA
PORODICA
KIDNAPOVANIH I
NESTALIH IZ SRPSKE
ZAJEDNICE NA
KOSOVU 27

O inicijativi Open

„Demokratija, otvorenost i perspektive srpske zajednice na Kosovu – OPEN” je inicijativa Kosovske fondacije za otvoreno društvo (KFOS), započeta tokom 2020. godine. Ova inicijativa ima za cilj da se razvije otvoreni i dinamični prostor za diskusiju unutar srpske, između srpske i ostalih zajednica, kao i institucija na Kosovu.

Organizacije civilnog društva i medija iz srpske zajednice na Kosovu, članice inicijative, se specifično bave analizama i procenom uticaja civilnih i političkih organizacija na razvoj demokratije, kao i na otvorenost srpske zajednice na Kosovu. Tim analizama se procenjuju otvorenosti institucija, javnih politika i važnih procesa prema srpskoj zajednici na Kosovu, kao i stepen otvorenosti srpske zajednice prema istim.

Ove analize će pomoći da se sagleda aktuelno stanje i perspektive srpske zajednice na Kosovu, dok će istovremeno poslužiti kao osnova za argumentovano zastupanje usmereno ka donosiocima odluka, institucijama lokalne i centralne vlasti, te međunarodnoj zajednici.

Cilj studije i metodologija istraživanja

Opšti cilj istraživanja je da pruži uvid u to koliki je napredak ostvaren u rešavanju pitanja nestalih lica na Kosovu i koji su propusti načinjeni u rešavanju ovog pitanja u prethodne dve decenije, sa naglaskom na iskustva članova porodica nestalih iz srpske zajednice.

Specifični cilj istraživanja je da utvrdi koliko zvanično uključivanje pitanja nestalih lica u dijalog Beograda i Prištine može da doprinese njegovom rešavanju.

Vreme: :

istraživanje je sprovedeno u periodu decembar 2021. – februar 2022.

Metodologija i dizajn kvalitativnog istraživanja

Analizom sadržaja koja je obuhvatila pravne akte i izveštaje brojnih aktera, međunarodnih i lokalnih koji su u prethodne dve decenije bili uključeni u rešavanje pitanja nestalih lica na Kosovu dobijen je uvid u propuste koji su načinjeni u ovom procesu koji otežavaju rešavanje ovog pitanja dvadeset godina kasnije.

Kroz 5 nestrukturiranih intervjua i dve fokus grupe sa članovima udruženja porodica kidnapovanih i nestalih iz srpske zajednice prikupljena su iskustva članova porodica u dodecenijskom pokušaju rasvetljavanja sudbine njihovih članova porodica. Intervjui i fokus grupe su sprovedeni između januara i februara 2022.

1. Uvod

Inicijative za uključivanje teme rešavanja pitanja nestalih lica u proces dijaloga između Beograda i Prištine koji se vodi pod okriljem Evropske unije u Briselu postojale su od samog početka pregovora. Ipak, ovo pitanje zvanično se našlo na agendi pregovarača tek jula 2020. godine, obnovom briselskog dijaloga nakon skoro dvogodišnjeg zastoja, kao i potpisivanjem Vašingtonskog sporazuma u septembru iste godine kojim su se obe strane obavezale da će ubrzati napore na lociranju i identifikaciji ostataka nestalih osoba.

Dva meseca kasnije, u Kiževaku u Srbiji počela su iskopavanja na lokaciji za koju se sumnjalo da postoji masovna grobnica.

Radovi na iskopavanjima u Kiževaku završeni su maja 2021. godine, pri čemu je ekshumirano devet posmrtnih ostataka kosovskih Albanaca.¹

U prva tri meseca po potpisivanju Vašingtonskog sporazuma na Kosovu je izvršena procena oko 6 lokacija prilikom čega su pronađeni i ekshumirani posmrtni ostaci najmanje devet osoba.²

Tokom 2021. godine obe strane najavljivale su nova iskopavanja. Međutim početni zamah je stagnirao nakon prvog sastanka u obnovljen-

om dijalogu nakon devet meseci, između novog kosovskog premijera Aljbina Kurtija i predsednika Srbije, Aleksandra Vučića. Kosovski premijer došao je 15. juna 2021. sa četiri zahteva u dijalogu, a jedan od njih bila je smena predsednika Komisije za nestala lica Vlade Srbije, Veljka Odalovića.³

Ipak o nestalim licima se diskutovalo i na narednim sastancima. Tako je septembra šef prištinske delegacije objavio da je postignut dogovor o otvaranju arhiva. Međutim, do danas više detalja o ovom „dogovoru“ nije saopšteno.

I dok su u javnom prostoru kad je reč o ovoj temi najčešće dostupne informacije o aktuelnom broju nestalih i izjavama i međusobnim optužbama pregovarača ko je kriv za zastoj u rešavanju ovog pitanja zanemaruju se dvodecijski propusti u radu brojnih aktera. Stoga izjave poput one da „neće biti postignut konačan dogovor između Kosova i Srbije sve dok se ne pronađe i poslednja nestala osoba na Kosovu“⁴ predstavljaju obmanjivanje javnosti, jer su upravo ovi propusti doveli do toga da čak i da postoji politička volja obe strane da u potpunosti reše ovo pitanje, sudbina određenog broja lica najverovatnije nikada neće biti rasvetljena.

¹ RSE, Vlada Kosova: „U masovnoj grobnici Kiževak ekshumirano najmanje devet posmrtnih ostataka“, 26. maj 2021. <https://www.slobodnaevropa.org/a/kizevak-ekshumacija/31274412.html>

² KoSSev, Gara: Posmrtni ostaci devet osoba pronađeni za 3 meseca na Kosovu, iskopavanja vršena i u K. Mitrovici, 19. novembar 2020. <https://kossev.info/gara-posmrtni-ostaci-devet-osoba-pronadjeni-za-3-meseca-na-kosovu-iskopavanja-vrsena-i-u-k-mitrovici/>

³ KoSSev, Kurti predložio Vučiću Nacionalno veće za Srbe umesto ZSO, traži smenu Odalovića i priznanje Kosova, počela priprema tužbe za genocid, 15. jun, 2021: <https://kossev.info/kurti-predlozio-vucicu-nacionalno-vece-za-srbe-umesto-zso-trazi-smenu-odalovica-i-priznanje-kosova/>

⁴ Klan Kosova, Hoti: Nema konačnog dogovora u dijalogu dok se ne pronađu svi nestali, 27. april, 2022. <https://klankosova.tv/hoti-ska-marrevshje-finale-kosove-serbi-derisa-te-gjendet-edhe-i-zhdukuri-i-fundit-ne-kosove-video/>

2. Statistički podaci

Tokom sukoba na Kosovu, prema podacima Fonda za humanitarno pravo ubijeno je 13.518 ljudi. Od toga 10.794 Albanaca, 2.197 Srba i 527 pripadnika ostalih etničkih grupa koje žive na Kosovu. Većina je ubijena tokom 1999. godine (11.199 ljudi). 11.661 ubijenih su muškarci, a 1.857 žene.⁵

Nakon povlačenja srpskih snaga sa Kosova u periodu od 15. juna 1999. do kraja 2000. na Kosovu je ubijeno, oteto ili nestalo 1.257 ljudi: 717 Srba, 307 Albanaca i 233 Roma.

Od 1696 evidentiranih nestanaka u period između 1998 i 2000, 1129 su Albanci, 417 Srbi, 44 Romi, 31 Crnogorci, 24 Aškalije, 23 Bošnjaci, 15 Egipćani, 3 Makedonci, 4 Turci, 1 Goranac, 1 Hrvat, 1 Jugosloven, 1 Mađar, 1 Slovenac.

Nakon 15. juna 1999. evidentirano je 364 nestanka – 240 Srba, 45 Albanaca, 23 Roma, 20 Crnogoraca, 14 Bošnjaka, 11 Egipćana, 4 Aškalije, 3 Makedonaca, 1 Hrvat, 1 Turčin, 1 Goranac.

1563 nestalih u bazi Fonda za humanitarno pravo su civili, a 133 pripadnici oružanih formacija.

Međunarodna komisija za nestala lica (MKNL) procenjuje da ukupan broj nestalih lica iz sukoba na Kosovu iznosi oko 4.500.

Međunarodni komitet Crvenog krsta (MKCK) je bio među prvim organizacijama koje su prikupljale podatke o licima nestalim u sukobu

na Kosovu. MKCK je počeo sa izradom spiska nestalih na Kosovu u januaru 1998. godine između ostalog i na osnovu zahteva lica koji su prijavili nestanak svojih članova porodice. Nakon sukoba 1998-1999. godine, na ovom spisku našlo se 6.049 imena. Od toga 1.372 lica su naknadno pronađena živa.⁶

Do 31. decembra 2016. godine, ICMP je prikupio 14.810 referentnih uzoraka od članova porodica koji su ICMP-u prijavili nestale srodnike. Ovi referentni uzorci predstavljaju 4.415 nestalih lica.⁷

Brojne međunarodne institucije su bile odgovorne za iskopavanje tajnih grobnica i pronalaženje ljudskih posmrtnih ostataka na Kosovu.

U periodu od juna 1999. do decembra 2016. godine, izvršeno je oko 1.513 terenskih operacija (iskopavanja) koje su rezultirale prikupljanjem 6.097 setova posmrtnih ostataka (kompletnih i nekompletnih). 65 procenata svih setova posmrtnih ostataka pronađeno je u periodu od 1999. do 2000. godine od strane forenzičkih timova Međunarodnog tribunala za bivšu Jugoslaviju (MKSJ), kada je oko 2.000 identifikacija izvedeno na temelju nenaučnih, klasičnih metoda vizuelnog prepoznavanja.⁸

⁶ Međunarodna komisija za nestala lica, Pregled stanja 2017, str. 29
<https://www.icmp.int/wp-content/uploads/2017/05/koso-vo-stocktaking-report-2017-bcs-2.pdf>

⁷ Međunarodna komisija za nestala lica, Pregled stanja 2017, str. 29
<https://www.icmp.int/wp-content/uploads/2017/05/koso-vo-stocktaking-report-2017-bcs-2.pdf>

⁸ Isto, str. 19-20

⁵ Pretraživa baza podataka FHP

Prema podacima MKCK broj nestalih lica 2016. godine iznosio je 1.666.^{9,10}

Prema podacima EULEX misije, na Kosovu je u periodu od 2016. do 2020. godine sprovedeno 59 procena terena, 41 ekshumacija, pronađeni su ostaci 66 pojedinca, dok su 32 nestale osobe identifikovane.¹¹

Tokom 2021. godine, prema podacima Komisije za nestala lica Vlade Kosova, na Kosovu su izvršena iskopavanja na 9 lokacija gde su ekshumirana dva tela, a članovima porodica predati su posmrtni ostaci 25 osoba (5 iz srpske zajednice).¹²

Danas, broj nestalih lica sa spiska koji vodi MKCK iznosi 1.619.¹³

Broj posmrtnih ostataka ekshumiranih iz tajnih grobnica u značajnom je padu od 2005. godine, a 15 godina nakon toga ostvaren je zanemariv napredak u procesu pronalazjenja nestalih.¹⁴

9 Međunarodni komitet Crvenog krsta, saopštenje, 25. mart, 2016.

<https://www.icrc.org/en/document/western-balkans-deep-concern-over-numbers-people-still-missing-kosovo>

10 U tom periodu se u ICMP-ovoj bazi podataka nalazilo 1.876 aktivnih slučajeva nestalih lica za koje nije pronađena podudarnost sa genetičkim referentnim podacima članova porodica nestalih

MKNL, Pregled stanja 2017 str. 7: <https://www.icmp.int/wp-content/uploads/2017/05/kosovo-stocktaking-report-2017-bcs-2.pdf>

11 NSI, Efikasnost mehanizama institucija Srbije i Kosova u pronalazanju nestalih osoba iz rata na Kosovu u periodu od 2016. do 2020. godine, april 2021: <http://newsocialinitiative.org/wp-content/uploads/2021/04/Efikasnost-mehanizama-institucija-Srbije-i-Kosova-u-pronalazanju-nestalih-osoba-iz-rata-na-Kosovu-1.pdf>

12 Vlada Kosova, "Premijer Kurti: Nema sporazuma sa Srbijom bez rešavanja pitanja nasilno nestalih lica", 10.12.2021, <https://kryeministri.rks-gov.net/sr/premier-kurti-nema-sporazuma-sa-srbijom-bez-resavanja-pitanja-nasilno-nestalih-lica/> <https://kosovapress.com/sr/nestale-osobe-kosovo-trazi-odgovore-za-pokretanje-iskopavanja-na-novim-lokacijama-u-srbiji/>

13 Radio Kim, *Prestati sa politizacijom nestalih lica*, april 2022, <https://www.radiokim.net/vesti/ratni-zlocini/prestati-sa-politizacijom-nestalih-lica.html>

14 Međunarodna komisija za nestala lica, Pregled stanja 2017, str. 14 <https://www.icmp.int/wp-content/uploads/2017/05/kosovo-stocktaking-report-2017-bcs-2.pdf>

2016

Do 31. decembra 2016. godine, ICMP je prikupio

14,810

referentnih uzoraka

od članova porodica koji su ICMP-u prijavili nestale srodnike. Ovi referentni uzorci predstavljaju

4,415

nestalih lica.

1999

U periodu od juna 1999. do decembra 2016. godine, izvršeno je oko

2016

1.513

terenskih operacija (iskopavanja) koje su rezultirale prikupljanjem **6.097 setova posmrtnih ostataka** (kompletnih i nekompletnih).

65%

svih setova posmrtnih ostataka

pronađeno je u periodu od **1999. do 2000. godine** od

strane forenzičkih timova Međunarodnog tribunala za bivšu Jugoslaviju (MKSJ), kada je oko 2.000 identifikacija izvedeno na temelju nenaučnih, klasičnih metoda vizuelnog prepoznavanja.

Tokom sukoba na Kosovu,
prema podacima Fonda za
humanitarno pravo ubijeno je

Većina je ubijena
tokom 1999. godine.

11,199
ljudi

13,518 ljudi

10,794
Albanaca

2.197
Srba

527
pripadnika
ostalih etničkih
grupa koje žive
na Kosovu.

MUŠKARCI

11.661

ŽENE

1.857

1998

2000

Od 1696 evidentiranih
nestanaka u period
između 1998 i 2000

1,696 evidentiranih nestanaka

1,129
Albanci

417
Srbi

149
pripadnika
ostalih etničkih
grupa koje žive
na Kosovu.

1999

2000

Nakon povlačenja
srpskih snaga sa
Kosova u periodu
od 15. juna 1999. do
kraja 2000. na Kosovu
je ubijeno, oteto ili
nestalo

1,257 ljudi

717
Srba

307
Albanaca

233
Roma

3. Prepreke u rešavanju pitanja nestalih lica na Kosovu

Pogrešne identifikacije, NN tela u prištinskoj mrtvačnici i referentni uzorci bez podudaranja MKNL

Od okončanja sukoba na Kosovu, zadatak pronalaženja, ekshumacije i identifikacije nestalih lica, kao i istragu i gonjenje odgovornih lica prvenstveno su predvodile međunarodne organizacije.

U početku taj posao je bio u rukama Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) koji je taj posao obavljao od 1999. do 2000. godine, dok je primarna tehnička odgovornost bila kod Privremene administrativne misije Ujedinjenih nacija na Kosovu (UNMIK), a nakon 2008. godine Misije Evropske unije za vladavinu prava na Kosovu (EULEX). Od 2014. godine počinje prenos ovlašćenja EULEX-a na lokalne, kosovske organe, te se ovo pitanje u potpunosti nazali u nadležnosti lokalnih kosovskih institucija od 2018. godine.

Do 2002. godine kada se počelo sa DNK testiranjem, oko 2.000 slučajeva nestalih lica rešeno je na osnovu klasičnih metoda identifikacije uključujući vizuelno prepoznavanje pre 2002. godine.¹⁵

Ovaj klasični metod povećava rizik od greške, te veliki broj neidentifikovanih slučajeva nije neuobičajen kada se identifikacija nestalih lica vrši na ovaj način.

Na osnovu DNK analize 77 slučajeva sprovedene u regionu Mitrovice 2010. godine, koji su prethodno zaključeni na temelju klasičnih metoda identifikacije, MKNL procenjuje da bi stopa pogrešnih identifikacija kod slučajeva koji su prvobitno rešeni bez primene DNK testiranja mogla biti najmanje 17 procenata.¹⁶

Rezultati su pokazali da je 13 od 77 identifikacija bilo netačno. Na osnovu toga, procena je da bi broj netačnih identifikacija mogao biti najmanje 340 slučajeva.

Moguće je da greške u identifikacijama na Kosovu nastale pre početka sistematske primene DNK analize doprinesu pojavi značajnih razlika između broja lica koja se još uvek vode kao nestala, broja referentnih setova uzoraka krvi i broja profila DNK za koje nije pronađeno podudaranje.

Moguće je i da se za neke grupe referentnih

¹⁵ Isto, str. 7

¹⁶ Isto, str. 34

Do 2002. godine kada se počelo sa DNK testiranjem, oko 2.000 slučajeva nestalih lica rešeno je na osnovu klasičnih metoda identifikacije uključujući vizuelno prepoznavanje pre 2002. godine.

Ovaj klasični metod povećava rizik od greške, te veliki broj neidentifikovanih slučajeva nije neuobičajen kada se identifikacija nestalih lica vrši na ovaj način.

uzoraka članova porodica prijavljenih nestalih lica nikada ne pronađe podudaranje, jer je telo nestalog lica greškom vraćeno drugoj porodici.

S druge strane je moguće da porodica koja je preuzela pogrešno telo nije dala referentne uzorke, pod pretpostavkom da je njihova potraga za nestalim članom porodice završena, što je dovelo do toga da za ekshumirane ostatke stvarnog člana njihove porodice nije pronađeno podudaranje.¹⁷

U izveštaju iz 2010. godine se ističe da je upadljiv aspekt rezultata u broju postignutih podudaranja između uzoraka ekshumiranih na Kosovu i onih ekshumiranih iz masovnih grobnica u Srbiji, pri čemu nijedno telo pronađeno u Srbiji nije identifikovano klasičnim metodama već primenom DNK analize.¹⁸

Procenat pronađenih podudaranja profila za ostatke ekshumirane u Srbiji iznosio je 97,2%, dok je procenat podudaranja za profile ostataka ekshumiranih na Kosovu svega 68,9%.¹⁹

Ističe se da su nejasni razlozi koji su doveli do ove razlike, međutim da je moguće i da su lica ekshumirana u Srbiji lica čiji je nestanak rezultat isključivo nasilnih nestanaka tokom sukoba, dok se među ostacima ekshumiranim na Kosovu mogu nalaziti i slučajevi koji nisu u vezi sa samim sukobom.

Naglašava se da se ova razlika može razjasniti samo sistematskom evaluacijom gorenavedenih pogrešnih identifikacija do kojih je došlo na samom početku procesa i putem temeljite sveobuhvatne revizije porekla uzoraka ekshumiranih na Kosovu i načina na koji su slučajevi zaključeni.

MKNL u svom sveobuhvatnom izveštaju iz 2017. godine navodi da raspolaže sa 700 DNK profila dobijenih iz postmortem uzoraka, koji se ne podudaraju sa genetičkim referentnim uzorcima koje su dale porodice koje još uvijek tragaju za svojim nestalim srodnicima. Navode da je vrlo verovatno da je ova situacija rezultat oko 2.000 identifikacija izvršenih metodom prepoznavanja u periodu 1999-2002. godine.

17 Međunarodna komisija za nestala lica, Pregled stanja 2010, str. 15

<https://www.icmp.int/wp-content/uploads/2014/08/icmp-dg-264-4-bos-doc-general.pdf>

18 Isto, str. 15

19 Od 840 tela pronađenih u Srbiji, pronađeno je podudaranje

profila DNK sa referentnim

profilima članova porodica u 817 slučajeva, dok je na Kosovu od 2517 pronađenih tela u 1487 slučajeva pronađeno podudaranje.

Isto, str. 20

U mrtvačnici u Prištini se i dalje nalazi više od 300 setova neidentifikovanih posmrtnih ostataka, za koje su do sada sve forenzičke mogućnosti za njihovu identifikaciju bile iscrpljene. Ovih 300 setova neidentifikovanih posmrtnih ostataka ne podudaraju se ni sa jednim od 700 DNK profila bez podudarnosti MKNL.

Forenzičko osoblje EULEX-a 2010. godine otpočelo je pregled neidentifikovanih posmrtnih ostataka u prištinskoj mrtvačnici. U svom godišnjem izveštaju 2012. godine utvrđeno je da u mrtvačnici u Prištini ima 342 NN slučaja, od kojih 94 bi mogla biti identifikovana u budućnosti dok identifikacija nije moguća za preostalih 248.²⁰

Avgusta 2020. godine zamenica direktora Instituta za sudsku medicinu Kosova, ekspertkinja EULEX-a Tarja Formisto ocenila je da bi preko DNK analize moglo da se identifikuje do 20 nestalih lica, ukoliko bi porodice svih nestalih dale uzorke krvi.²¹

Marta 2022. godine MKNL saopštila je da će asistirati Institutu za sudsku medicinu Kosova i Komisiji za nestala lica Vlade Kosova u sprovođenju nove sveobuhvatne analize preko 300 slučajeva neidentifikovanih posmrtnih ostataka u prištinskoj mrtvačnici što bi moglo da dovede do rešavanja određenog broja slučajeva.²²

²⁰ Pregled NN slučajeva u mrtvačnici u Prištini rezultovao je podnošenjem velikog broja post mortem profila MKNL-u na DNK testiranje, pa je 45 slučajeva nestalih lica rešeno na osnovu analize DNK od strane MKNL-a. Međunarodna komisija za nestala lica, Pregled stanja 2017, str. 33-34

<https://www.icmp.int/wp-content/uploads/2017/05/kosovo-stocktaking-report-2017-bcs-2.pdf>

²¹ EULEX, <https://www.eulex-kosovo.eu/?page=2101241&sqr=missing>

²² Međunarodna komisija za nestala lica, <https://www.icmp.int/press-releases/icmp-and-kosovo-authorities-agree-on-the-steps-to-review-the-unidentified-human-remains-in-pristina-mortuary/>

EULEX, saopštenje, 27. april 2022. <https://kossev.info/eulex-pregled-posmrtnih-ostataka-u-mrtvacnici-u-pristini-put-napred/>

U izveštaju iz 2010. godine se ističe da je upadljiv aspekt rezultata u broju postignutih podudaranja između uzoraka ekshumiranih na Kosovu i onih ekshumiranih iz masovnih grobnica u Srbiji, pri čemu nijedno telo pronađeno u Srbiji nije identifikovano klasičnim metodama već primenom DNK analize.

Procenat pronađenih podudaranja profila za ostatke ekshumirane u Srbiji iznosio je **97,2%**, dok je procenat podudaranja za profile ostataka ekshumiranih na Kosovu svega **68,9%**.

4. Neefikasne istrage i krivično gonjenje za prisilne nestanke na Kosovu

Pored pronalaženja, ekshumacije i identifikacije, međunarodne organizacije su predvodile i istrage i gonjenje za prisilne nestanke na Kosovu.

Neposredno nakon okončanja sukoba, prijave o nestalim licima nisu bile blagovremeno, nepristrasno i temeljno istražene od strane UNMIK policije, a srodnici su retko bili informisani o bilo kakvom napretku u takvim istragama. U nekim slučajevima istrage se nikada nisu ni desile ili je istraga obustavljena nakon što su posmrtni ostaci nestalih lica vraćeni porodicama.²³

Iako se ovo pretežno odnosi na otmice kosovskih Srba od strane pripadnika OVK, zapaženi su slični neuspesi UNMIK-a da sprovede pravovremenu, nepristrasnu i efektivnu istragu o prisilnim nestancima kosovskih Albanaca od strane srpske policije, vojske i paravojnih jedinica.

UNMIK-ove nadležnosti po ovom pitanju od 2009. godine preuzima EULEX koji je prema oceni Amnesty International-a u istrazi slučajeva prisilnih nestanaka do 2013. godine ostvario "određeni pomak" kad je reč o nestancima

kosovskih Albanaca od strane srpskih snaga. S druge strane, "mali napredak" postignut je u vezi sa istragama i gonjenjima koja se odnose na otmice Srba i drugih manjina.²⁴

Od 2014. godine EULEX počinje prenos ovlašćenja na kosovske institucije da bi od 2018. godine ovo pitanje u potpunosti prešlo u njihovu nadležnost.

Specijalno tužilaštvo Kosova, od juna 2018. godine ima isključivu nadležnost za istraživanje i krivično gonjenje za ratne zločine i druga kršenja međunarodnog humanitarnog prava.

U „Strategiji za ratne zločine“ Tužilačkog saveta Kosova iz 2019. godine, navodi se da je EULEX STK-u predao oko 900 predmeta ratnih zločina i drugih kršenja međunarodnog humanitarnog prava, kao i skoro 2000 predmeta koji se odnose na otmicu ili nestanak lica tokom i posle oružanog sukoba na Kosovu.²⁵

23 Kosovo: UNMIK's legacy: The failure to deliver justice and reparation to the relatives of the abducted, Amnesty International, 2013, str. 5: <https://www.amnesty.org/download/Documents/16000/eur700092013en.pdf>

24 Isto, str. 8 : <https://www.amnesty.org/download/Documents/16000/eur700092013en.pdf>

25 Strategija ratnih zločina, Tužilački savet Kosova, Državno tužilaštvo, Priština, februar 2019, str. 5: <https://prokuroriarks.org/assets/cms/uploads/files/Dokumente%20Publikime/KPK/Dokumente%20Strategijike/STRATEGIJA%20RATNIH%20ZLOCINA.pdf>

U ovoj strategiji ističe se da je „iz primopredaje EULEX-a jasno da predmeti nestalih lica nisu procesuirani i da im EULEX tokom svog mandata nije dao prioritet“, kao i to da im nije dato nikakvo objašnjenje zašto.²⁶

S obzirom na količinu predmeta koji su preneti tužilaštvu i policiji od strane EULEX-a, u strategiji se ističe da je „nerealno očekivati da će se sva navodna kršenja međunarodnog humanitarnog prava koja su počinjena za vreme ili posle sukoba istražiti ili procesuirati na isti način i sa istom posvećenošću, posebno imajući u vidu ograničena dodeljena sredstva Specijalnom tužilaštvu i sektoru za nestala lica Kosovske policije.“²⁷

Kao jedan od glavnih problema kad je reč o istrazi i krivičnom gonjenju za ratne zločine, uključujući i sudbinu nestalih, istaknut je nedostatak strateškog plana ili sporazuma između Kosova i Srbije. U Strategiji se navodi da saradnja i razmena informacija između kosovskih i srpskih tužilaštava gotovo da ne postoji, te da je „jedini postojeći protokol o saradnji, onaj između EULEX policije i srpskog MUP-a“. Poseban problem, ističe se, predstavlja imunitet osumnjičenih koji se nalaze u Srbiji ili drugim državama na teritoriji bivše Jugoslavije, kao i dokazni materijal koji se „često nalazi u Haškom tribunalu i drugim međunarodnim organizacijama“.²⁸

Prema podacima FHP Kosovo, od 1999. do završetka 2020. godine, na Kosovu je osuđena 41 osoba za ratne zločine (34 Albanca, 6 Srba i 1 Rom). U više od 90% ovih slučajeva osuđujuće presude su donete za zločine počinjene nad albanskim civilnim stanovništvom.²⁹

Zbog postojanja osnovane sumnje ili optužbi

²⁶ Isto, str. 10

²⁷ Isto, str. 10

²⁸ Isto, str. 18-19, 6

²⁹ NSI, Efikasnost mehanizama institucija Srbije i Kosova u pronalazenju nestalih osoba iz rata na Kosovu u periodu od 2016. do 2020. godine, april, 2021. str. 21 <http://newsocialinitiative.org/wp-content/uploads/2021/04/Efikasnost-mehanizama-institucija-Srbije-i-Kosova-u-pronalazenju-nestalih-osoba-iz-rata-na-Kosovu-1.pdf>

Kao jedan od glavnih problema kad je reč o istrazi i krivičnom gonjenju za ratne zločine, uključujući i sudbinu nestalih, istaknut je nedostatak strateškog plana ili sporazuma između Kosova i Srbije. U Strategiji se navodi da saradnja i razmena informacija između kosovskih i srpskih tužilaštava gotovo da ne postoji, te da je „jedini postojeći protokol o saradnji, onaj između EULEX policije i srpskog MUP-a“.

da su počinili ratni zločin protiv civilnog stanovništva, tokom 2021. godine pokrenuti su ili su u različitim fazama vođeni krivični postupci pred kosovskim sudovima u jedanaest (11) predmeta protiv osam (8) Srba i troje (3) Albanaca.³⁰

Prve dve optužnice za ratne zločine i zločine protiv čovečnosti pred Specijalizovanim većima Kosova u Hagu (Specijalni sud) podignute su i potvrđene tokom 2020. godine, a u jednoj od njih optuženima, bivšem kosovskom predsedniku Hašimu Tačiju, bivšem predsedniku kosovske skupštine, Kadriju Veseliju, Redžepu Selimiju i Jakupu Krasnićiju se, pored drugih radnji, na teret stavljaju i prisilni nestanci.

³⁰ FHP Kosovo, Izveštaj za 2021. godinu, <https://www.hlc-kosovo.org/storage/app/media/Kosovo%20report%202021%20ALB%20SRB%20ENG.pdf>

5. (Ne)postojeće arhive

Otvaranje arhiva vidi se kao jedno od značajnih sredstava u rešavanju zastoja u pronalasku nestalih lica iz sukoba na Kosovu.

Sve do 10. juna 1999. godine, kada je UNMIK preuzeo odgovornost za upravljanje Kosovom, MUP Srbije bila jedina institucija kojoj su kosovski Albanci mogli da prijave prisilne nestanke.

Tokom godina neposredno nakon sukoba postojala je ogromna pometnja u pogledu broja i identiteta nestalih lica. Pored MKCK-a, prijave o nestalim licima primali su i aktivno tražili UNMIK-ov Biro za zatvorenike i nestala lica, Komisija za pronalaženje i identifikaciju žrtava (VRIC) pri Organizaciji za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS), nekoliko međunarodnih i lokalnih nevladinih organizacija, kao i udruženja porodica nestalih i otetih lica.

Veliki broj agencija i nejasnoća u pogledu toga kome treba prijaviti nestanak lica doveli su do ogromnog zastoja u utvrđivanju broja i identiteta nestalih i, kao posledica toga, do zastoja u otvaranju krivičnih istraga.

Upravo iz velikog broja različitih međunarodnih organizacija koje su se bavile ovim pitanjem proizilazi značaj otvaranja međunarodnih arhiva u cilju rasvetljavanja sudbine nestalih na Kosovu.

Pored toga, za rešavanje ovog pitanja ključnim se smatra i otvaranjem arhiva Beograda i Prištine. Beograd je do sada otvaranje svojih

arhiva uslovljavao reciprocitetom, odnosno pronalaženjem i otvaranjem arhiva OVK. S druge strane, Priština je kontinuirano negirala njihovo postojanje tvrdeći da je OVK bila gerilska organizacija, te da vojne arhive ne postoje.

Septembra 2021. šef prištinske delegacije saopštio je da je u Briselu dogovoreno otvaranje arhiva.³¹ Međutim inicijalna najava u međuvremenu nije ostvarena, niti se o ovom dogovoru saznalo više sem prvobitne izjave pregovarača.

³¹ Besnik Bislimi, glavni pregovarač Kosova: „U jednom trenutku, gospodin Petković složio se da trebalo da imamo potpuni pristup svim arhivama, uključujući i vojne arhive u Beogradu, kao i pristup arhivi OVK. Ne postoje arhive OVK, ali postoje državne arhive za OVK na Kosovu, i mi smo otvoreni za razmenu ovih informacija“, KoSsev. 8. septembar 2021. <https://kossev.info/bislimi-iz-brisela-dogovoreno-otvaranje-arhiva-nema-uslova-za-sastanak-vucic-kurti/>

6. Manjkavosti i diskriminatorne odredbe u kovoskom pravnom okviru za rešavanje pitanja nestalih lica

Važeći pravni okvir na Kosovu reguliše položaj i prava nestalih lica i njihovih porodica nizom zakona³². Međutim postoje problemi.

Pravni okvir koja reguliše ovu materiju ne ispunjava u potpunosti potrebe članova porodice nestalih lica. Štaviše, pojedine zakonske odredbe proizvele su nejednak tretman kako nestalih lica, tako i članove njihovih porodica, posebno kad je reč o socijalnim davanjima koja se razlikuju u odnosu na druge kategorije žrtava proistekle iz rata na Kosovu.

³² Zakon o nestalim licima, <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2765>
Uredba br. 15/2012 o radu Komisije za nestala lica, RREG-ULLORE NR. 15/2012 PËR PUNËN E KOMISIONIT QEVERITAR PËR PERSONATË ZHDUKUR (rks-gov.net)
Zakon br. 05/L-060, o sudskoj medicini, <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=12325>
Zakon o statusu i pravima palih boraca, invalida, veterana, pripadnika Oslobođilačke vojske Kosova, **žrtava seksualnog nasilja tokom rata**, civilnih žrtava i njihovih porodica, u <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2793>
Zakon br. 04/L-131 o penzionim šemama finansiranim od strane države <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=9517>

Dodatni vid diskriminacije prisutan je u pogledu nestalih lica i članova njihovih porodica koja su nestala nakon 20. juna 1999. godine. Konkretno, onog trenutka kada posmrtni ostaci te osobe budu pronađeni, ona prestaje da se smatra nestalim licem već civilnom žrtvom rata. Međutim, vremenski okvir dokle se lice stradalo u sukobu na Kosovu smatra civilnom žrtvom ograničen je na 20. jun 1999, što dovodi do toga da porodice nestalih lica nisu u mogućnosti da ostvare pravo na socijalna davanja od onog trenutka kada njihov nestali član porodice bude pronađen ukoliko je nestao nakon ovog datuma, jer mu kosovski zakonski okvir ne priznaje to pravo.

Ova odredba posebno pogađa pripadnike nevećinskih zajednica na Kosovu, s obzirom na to oni čine većinu nestalih nakon 20. juna 1999.

Koncept dokument o nestalim licima Vlade Kosova iz 2019. godine ocenio je diskriminatornim utvrđivanje penzije koju uživaju članovi porodica nestalih i procenat u odnosu na broj

Koncept dokument o nestalim licima Vlade Kosova iz 2019. godine ocenio je diskriminatornim utvrđivanje penzije koju uživaju članovi porodica nestalih i procenat u odnosu na broj nestalih lica u jednoj porodici, s obzirom na to da je trenutno zakonodavstvo podelilo po procentima iznos porodične penzije kada porodica ima dva ili više nestalih lica.

nestalih lica u jednoj porodici, s obzirom na to da je trenutno zakonodavstvo podelilo po procentima iznos porodične penzije kada porodica ima dva ili više nestalih lica.³³

Pored toga utvrđen je i nejednak tretman sa drugim kategorijama opisanim u *Zakonu o statusu i pravima palih boraca, invalida, veterana, pripadnika Oslobođilačke vojske Kosova, žrtava seksualnog nasilja tokom rata, civilnih žrtava i njihovih porodica*, u uživanju institucionalne podrške, u zdravstvu, sa drugim olakšicama u javnim uslugama.

Pored toga, obavezalo je članove porodica da odluče između individualne/doprinosne penzije i porodične penzije za kategorije proizašle iz rata.

Važići pravni okvir samo delimično tretira pitanje predmeta i odeće nestalih lica kao i način memorijalizacije lokacija/groblja na kojima su pronađena tela nestalih lica.

Nedostatak podzakonskih akata onemogućio je sprovođenje u praksi određenih zakonskih odredbi Zakona o nestalim licima i time nije ispunjena obaveza predviđena ovim zakonom. Štaviše, nepostojanje ovih akata izazvalo je ozbiljne probleme za članove porodica nestalih lica, koji u nekim slučajevima nisu ostvarili prava predviđena važećim zakonima.³⁴

Sredinom 2021. godine iz novoformirane Vlade Kosova najavili su da je procedura za izmenu Zakona o nestalim licima započeta, te da će se naći u Skupštini do kraja godine, što se još uvek nije dogodilo.³⁵

³³ Koncept dokument Vlade Kosova, 25.04.2019, <https://kon-sultimet.rks-gov.net/viewConsult.php?ConsultationID=40640>

³⁴ Koncept dokument Vlade Kosova, 25.04.2019, <https://kon-sultimet.rks-gov.net/viewConsult.php?ConsultationID=40640>

³⁵ Kabinet premijera Kosova, 29.08.2021, <https://kryeministri.rks-gov.net/sr/premijer-kurti-sastao-se-sa-predsednistvom-koordinacionog-saveta-udruzenja-clanova-porodica-nestalih-sa-kosova/>

7. Iskustva porodica kidnapovanih i nestalih iz srpske zajednice na Kosovu³⁶

Sve porodice nestalih lica iz Štrpca ostvarile su pravo na socijalna davanja. Međutim, članovi udruženja porodica nestalih ističu da je razlog za to bila njihova dobra organizacija i saradnja sa službenikom za nestala lica i opštinom Uroševac. Onog trenutka kada su saznali da imaju pravo na socijalna davanja obavestili su članove porodica, pomogli im da prikupe potrebnu dokumentaciju i organizovali njihov prevoz. Smatraju da je ključna stvar u ovom slučaju bila dobra volja i otvorenost za saradnju službenika u Uroševcu.

Isti slučaj nije i u Gračanici u kojoj članovi udruženja ističu da sve porodice nisu bile u mogućnosti da isto ostvare, navodeći da su za članove porodica nestalih iz srpske zajednice postavljani uslovi i zahtevi koje porodice nisu mogle da ispunе.

„U Gračanici nisu sve porodice mogle da ostvare pravo na socijalna davanja. U jednom slučaju zahtev je odbijen jer se ne slažu datum

iskopavanja, ekshumacije i sahrane. Traženo joj nemoguće, što normalno ne može da bude jedan isti datum. Tako stoji u rešenju“.

Kao jedan od najvećih problema u tom procesu navode nepoštovanje prava na upotrebu jezika.

„Na početku kada smo za ostvarivanje te pomoći išli da se prijavljujemo, kad im se obratiš na srpskom uopšte neće da pričaju sa tobom, i onda natucamo i jedva nekako uspemo da se sporazumemo. To se isto dešava i dan danas na svakih šest meseci obnavljamo zahteve. Uvek imamo isti problem, moramo da vodimo nekog sa nama da nam prevodi, za nešto što bi trebalo da bude posao od 5 minuta.“

Mnogi članovi porodica i u Štrpcu i u Gračanici po dobijanju ovog vida pomoći ostali uskraćeni za lične starosne penzije koje im po drugom osnovu takođe pripadaju.

Nisu upoznati kako napreduje postupak izmene i dopune Zakona o nestalim licima, niti koje su to tražene izmene i dopune.

³⁶ Informacije iznete u ovom delu dobijene se na osnovu pet intervjua i dve fokus grupe sa članovima udruženja porodica kidnapovanih i nestalih iz Gračanice i Štrpca

„Na početku kada smo za ostvarivanje te pomoći išli da se prijavljujemo, kad im se obratiš na srpskom uopšte neće da pričaju sa tobom, i onda natucamo i jedva nekako uspemo da se sporazumemo. To se isto dešava i dan danas na svakih šest meseci obnavljamo zahteve. Uvek imamo isti problem, moramo da vodimo nekog sa nama da nam prevodi, za nešto što bi trebalo da bude posao od 5 minuta.“

Članovi udruženja iz Štrpca istakli su da su pokušavali da dobiju te informacije od predstavnika Komisije za nestala lica Vlade Kosova na sastancima organizovanim pod okriljem Resursnog centra za nestala lica. Ipak, i pored obećanja da će im informacije biti dostavljene, to se nije desilo.

Rad institucija koje se bave nestalim licima na Kosovu opisuju kao nerad, dok kao jedinu organizaciju od koje povremeno mogu da dođu do nekih informacija i kontakata izdvajaju Resursni centar.

„Na početku smo mogli da pratimo ko se bavi ovim pitanjem, danas postoji toliko organizacija, komisija radnih grupa da ne možemo da ispratimo. Mnoge institucije na našim leđima nešto rade i uzimaju, a nisu tu radi rešavanja ovih pitanja nego svog nekog interesa“.

Četiri meseca nakon imenovanja novog predsednika Komisije za nestala lica Vlade Kosova, Unija udruženja porodica kidnapovanih i nestalih lica sa glavnim sedištem u Gračanici, pozvala je kosovskog premijera, Aljbina Kurtija, da u

skladu sa Zakonom o nestalim licima, bez daljeg odlaganja imenuje zamenika predsedavajućeg Komisije za nestala lica iz redova nevećinskih zajednica. To se još uvek nije desilo.³⁷

Članovi udruženja nestalih iz Gračanice izrazili su razočarenje novim predsednikom Komisije za nestala lica Vlade Kosova.

„Njegovim imenovanjem dobili smo nadu jer je postavljena osoba koja je i sama član porodice nestalog lica. Mislili smo da će drugačije da gleda na rešavanje ovog pitanja, da će više da bude zainteresovan, međutim razočarani smo.“

Dodali su da su prisustvovali i sastanku sa njim ali da je to bilo više "ispunjavanje kvote i prikazivanje kako postoji balans" nego izraz prave želje za sastankom sa porodicama nestalih iz srpske zajednice.

³⁷ Kossev, Unija udruženja iz GR: Kurti da imenuje zamenika predsednika Komisije za nestale iz nevećinske zajednice, 4. novembar 2021. <https://kossev.info/unija-udruzenja-iz-gr-kurti-da-imenuje-zamenika-predsednika-komisije-za-nestale-iz-nevecinske-zajednice/>

Rad i saradnju sa kosovskom policijom i tužilaštvom u Štrpcu opisuju kao nepostojeće, ističući da od ovih institucija nisu dobili informacije o statusu njihovih slučajeva niti bili kontaktirani od istih.

„Što se policije tiče gde god su mogli da odmognu odmogli su. Kad god je bilo u interesu da se nešto sazna i otkrije, nisu radili kako bi prikriili da su Srbi uopšte bili ubijani, kidnapovani i i nestajali, da bi bili čisti pred svetom i Evropom da su samo oni bili žrtve” – Gračanica.

S druge strane, takođe su razočarani i nezadovoljni saradnjom i sa međunarodnim organizacijama na Kosovu koje su se bavile pitanjem nestalih lica. „Presipanje iz šupljeg u prazno, nismo dobili nijednu konkretnu informaciju o sudbini naših članova porodica, samo obećanja da će ih biti”.

Najveća očekivanja imali su u prvim mesecima nakon prijave nestanka članova porodica. Prisustvo pripadnika KFORA i UNMIK policije koji su ih, kako su istakli, obilazili i održavali kontaktne na svakih par dana i obećanja da su blizu i da će pronaći njihove članove porodica ulivali su im nadu. Ipak, kako su se na par meseci članovi međunarodnih misija smenjivali, dolaskom novih grupa čitav proces bi počinjao od početka. Članovi porodica nestalih bi ponovo davali informacije o nestancima, i tako u krug.

„Kasnije dolazi EULEX koji obećava da će drugačije da radi u odnosu na UN, što je nama dalo nadu. Međutim, isto i to pada u vodu. Formira se Kosovska policija, a mi u njih ne možemo da imamo poverenje kada znamo da tu rade i osobe koje su učestvovali u tim zločinima. Do sada je bila i neka nada ali od trenutka kada je EULEX predao slučajeve Kosovskoj policiji gubi se svaka nada”.

„Mnogi roditelji su preminuli nisu saznali ništa. Mišljenja sam da će sve da ide u nedogled, da će sve da padne u zaboravi. Čisto sumnjam da će za mog života da se reši jedan naš slučaj, jer oni nemaju interes za to”.

Neki od članova udruženja iznelu su tvrdnje da su prisustvovali sastancima na kojima su pojedini zvaničnici uopšte negirali postojanje srpskih žrtava u sukobu na Kosovu. Kako navode, do danas, ni na otvorenim ni na zatvorenim sastancima nije se desilo da im albanski zvaničnici pruže ruku saradnje i priznaju postojanje srpskih žrtava.

Dok su se članovi porodica iz Štrpca pozitivno izrazili o Međunarodnom komitetu Crvenog krsta kao jedinoj međunarodnoj organizaciji koja redovno održava kontakt sa porodicama i obilaze ih „održavajući utisak da neko još uvek nešto radi”, članovi udruženja iz Gračanice ne dele takav stav.

“Na početku su međunarodne organizacije i predstavnici manje iskazivali svoju privrženost albanskoj strani ali onda iz dana u da sve više . Nijedna institucija to više ne krije. Kada imamo sastanke sa njima pričaju o nestalima, ne odvajaju Srbe i Albance, ali uvek pričaju o lokacijama u Srbiji ne i na Kosovu”

Za međunarodne organizacije i u Štrpcu i u Gračanici veruju da poseduju informacije potrebne za rasvetljanje sudbina njihovih članova porodica ali da ne postoji dovoljno jak pritisak da ih i učine dostupnim.

Članovi udruženja porodica nestalih nemaju velika očekivanja od formalnog uključivanja teme nestalih lica u dijalog Beograda i Prištine.

„Mi smo lično bili protiv da pitanje nestalih bude deo dijaloga u Briselu baš zbog ovih stvari, Kurtiju se ne sviđa Odalović i staje sve, a da nije otišlo ovo pitanje do Brisela možda bi nešto i

uradio. Na ovaj način pitanje je postalo previše ispolitizovano.“

S obzirom na to da je pitanje svakako deo dijaloga, ističu da bi za njih idealni scenario učešća u dijalogu bila treća strana – strana porodica, a da bi im najviše značio direktan kontakt sa pregovaračkim timovima, kako bi bili informisani o dešavanjima i napretku u pogledu rešavanja ovog pitanja, pošto o tome informacije dobijaju samo u medijima.

Retoriku kosovskih zvaničnika ocenjuju kao jednostranu.

„Problem je što ona (Vjosa Osmani)“ uvek spominje samo njihove, a srpske žrtve nikad ne spominje“.

Neki od članova udruženja izneli su tvrdnje da su prisustvovali sastancima na kojima su pojedini zvaničnici uopšte negirali postojanje srpskih žrtava u sukobu na Kosovu. Kako navode, do danas, ni na otvorenim ni na zatvorenim sastancima nije se desilo da im albanski zvaničnici pruže ruku saradnje i priznaju postojanje srpskih žrtava.

Kad je reč o saradnji sa drugim organizacijama i udruženjima porodica nestalih, udruženje iz Štrpca na Kosovu ima kontakte i saradnju sa srpskim udruženjima u Gračanici, Velikoj Hoči i Mitrovici, dok su u Srbiji naišli na hladan prijem.

S druge strane kad je reč o albanskim udruženjima na Kosovu, ističu da jedine kontakte koje sa njima imaju ostvaruju preko Resursnog centra za nestala lica.

Pored toga, ni politički predstavnici Srba na Kosovu nisu se do danas trudili ni da uspostave kontakt sa porodicama nestalih iz Štrpca.

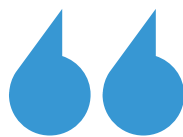
„Lokalne vlasti u Štrpcu dogovorile su postavljanje spomenika poginulim i nestalim licima iz Štrpca, 2006–7 godine bez konsultacija sa nama. Kad je trebalo da postave, dan pre toga

pozvali su nas jer im je trebalo naše odobrenje. Nismo se složili jer nikad pre toga niko nas nije pitao da li smo dobro, da li nam je potrebna pomoć u ostvarivanju nekog kontakta... Spomenik ima imena poginulih ali ne i nestalih do danas“.

Među porodicama ima i socijalno ugroženih slučajeva koji žive na rubu egzistencije.

Kao glavne odgovorne za pronalaženje nestalih lica vide međunarodnu zajednicu, a posebno KFOR za koje veruju da poseduju informacije o sudbini nestalih.

„KFOR je prvi ušao, on je dozvoljavao sve, mislim da imaju sve podatke“.

„Njegovim imenovanjem dobili smo nadu
jer je postavljena osoba koja je i sama
član porodice nestalog lica. Mislili smo
da će drugačije da gleda na rešavanje
ovog pitanja, da će više da bude
zainteresovan, međutim razočarani smo.”

Inicijativa Open je podržana od strane KFOS

